

Profesní vzdělávání knihovníků a informačních pracovníků ve zdravotnictví

**Helena Bouzková
Národní lékařská knihovna
ÚISK FF UK (DS)
Praha**

Obsah

- Zdravotnické knihovny, VKISZ
- Potřeba vzdělávání (pre- a postgraduální, celoživotní)
- Kvalifikace KIP, knihovnické školství
- Koncepce rozvoje knihoven ČR, standard VKIS, národní soustava povolání
- Kompetence KIP ve zdravotnictví
- CŽV – asociace, spolky- CertiDoc, EAHIL, MLA...
- Závěr

Potřeba vzdělávání

- Odborné povolání knihovníka i informačního pracovníka vyžaduje technicky, vědomostní ale i fyzicky zdatné pracovníky, kteří jsou schopni pružně reagovat na změny, které nás obklopují.
- „V důsledku proměn společnosti, prosazujících se tendencí ve vzdělávání a přeměnou tradičního prostředí knihovny na elektronické se mění postavení a role knihovníka.“
- Vzdělávání probíhá ve školách i mimo školu, např. v zaměstnání nebo doma. Významnou úlohu při mimoškolním profesním celoživotním vzdělávání mají profesní organizace.
- „K-I vzdělání by mělo být zásadně vysokoškolské a mělo by být široce pojaté, aby tak byla zajištěna dostatečná mobilita absolventů. ..V případě specializovaných IP je nutno klást důraz na vypěstování jejich schopnosti proniknout k podstatě jednotlivých oborů v nichž budou vykonávat informační činnost.“

CEJPEK, Jiří. Informace, komunikace a myšlení. Praha : Karolinum, 2005. S. 202.

Počátky knihovnického vzdělávání

- Zkušenosti Německo, VB, USA -19.století
- V Československu: první Jednoletá Státní knihovnická škola - Z.V.Tobolka – 1920
- Pro Vědecké a odborné knihovny- akademická půda -od roku 1927 byly při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy provozovány 2-4 semestrální knihovnické kurzy, inicioval Z.V.Tobolka, poté se stal ředitelem školy.
- Po roce 1948 – PedF UK, poté FF UK
- Dnes VŠ vzdělávání:
Univerzita Karlova Praha, Masarykova univerzita Brno,
Slezská univerzita Opava

Úroveň kvalifikace knihovníků a informačních pracovníků

- 1. Bez odborné kvalifikace
- 2. Absolventi akreditovaných rekvalifikačních knihovnických kurzů - Certificate
- 3. Absolventi gymnázií - Grammar School
- 4. Absolventi středních odborných škol (High School)
- 5. Absolventi středních knihovnických škol (High School and College for Vocational Studies in Information and Library Sciences)
- 6. Absolventi vyšších odborných škol (Higher Professional School) – Diploma
- 7. Absolventi univerzitního knihovnického studia
- 8. Absolventi vysokých škol nezaměřených na předmět knihovnických a informačních služeb

Národní soustava povolání

<http://katalog.nsp.cz/>

monitoruje a eviduje poždavky na výkon jednotlivých povolání na trhu práce (katalog). Společně s **Národní soustavou kvalifikací** přinese důležité informace o kvalifikačních požadavcích, které se následně

promítnou do všech úrovní vzdělávání.

Povolání:

Knihovník

Samostatný knihovník

Knihovník specialista

Typové pozice:

**akvizitér, katalogizátor, pracovník správy fondu,
pracovník v přímých službách, referenční pracovník, správce
digitální knihovny, metodik**

Knihovník specialista

Knihovník specialista je vysoce kvalifikovaný pracovník, který zajišťuje komplexní knihovnicko-bibliografické, referenční a informační služby uživatelům v knihovnách s celostátní působností, zpracovává celostátní koncepce, plány a programy v předmětné oblasti.

Pracovní činnosti:

- Komplexní knihovnicko-bibliografické, referenční a informační služby uživatelům v knihovnách s celostátní působností.
- Tvorba speciálních bibliografických a faktografických databází.
- Metodická, konzultační a poradenská činnost v knihovně s celostátní působností.
- Tvorba koncepce zavádění specializovaných knihovnických systémů.
- Zpracovávání celostátních koncepcí, plánů a programů tvorby knihovních a informačních zdrojů.
- Vytváření národních a mezinárodních standardů pro oblast knihovnictví a informační činnosti.
- Zajišťování mezinárodní meziknihovní výpůjční služby.
- Správa a organizace specializovaných samostatných studoven v knihovnách s celostátní působností.
- Tvorba koncepce a koordinace mezinárodních knihovnicko-informačních systémů.
- Tvorba celostátní koncepce rozvoje knihovnictví.
- Analytická činnost a zpracování souborných katalogů speciálních dokumentů a vzácných tisků.
- Spolupráce při stanovení strategie rozvoje a zaměření fondů knihoven.
- Koordinace vytváření metodik katalogizace.

Popis odborných znalostí

Popis odborných dovedností

Strategické dokumenty

- Strategie celoživotního učení ČR (MŠMT)
je základním dokumentem pro ostatní průřezové a dílčí koncepce a politiky v této oblasti a představuje ucelený koncept celoživotního učení, který byl schválen vládou ČR usnesením č. 761 ze dne 11.7.2007 (do r. 2013)
- [Implementační plán Strategie celoživotního učení - dokument ke stažení](#)
- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>
- Státní kulturní politika ČR na léta 2009-2014 (MK)
- <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>
- úkol zavést systém akreditovaného vzdělávání pro vybrané profese (2009-2014)

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011-2015

- týká se i zdravotnických knihoven

5 okruhů:

- Fondy, informační zdroje
- Klient- služby
- Finance
- **Lidské zdroje**
- Procesy a legislativa

Koncepce byla schválena vládou 11.1.2012

Pracovní skupina „Lidské zdroje“

- a) Zpracovat koncepci celoživotního vzdělávání pro oblast knihovnictví s důrazem na požadavky praxe (pro všechny typy knihoven včetně zdravotnických)
 - Zpracovat koncepci evaluace programů CŽV pro oblast knihovnictví včetně formulace motivačních faktorů
 - Připravit standardy kurzů a koncepci oborového e-learningu
- b) Zavést systém akreditovaného celoživotního vzdělávání
- c) Doplnit kartotéku typových pozic profese knihovník
- d) Prosazovat řízení lidských zdrojů v knihovnách na moderních principech,
kariérní řád, kompetence, provázanost se systémem odměňování,
prestíž knihovnické profese

Standard VKIS – novela MK čj.59158/2011

- **Vzdělávání - plán standardu: min. 48 hodin ročně/1 zaměstnance**
- **Formy: prezentace, přednáška vlastní příprava, e-learning, samostudium, konzultace s expertem, účast na školících aktivitách, publikace**

Dále: webová stránka, OPAC, spokojenost uživatelů-průzkumy, plocha knihovny

- **VISZ- sběr 13 parametrů, možnost sledování počtu vzdělávacích hodin KIP od roku 2012 – bylo konzultováno na jednání pracovní skupiny Reglek 12/2011**

Zdravotnické knihovny v ČR

v roce 2010 – statistické ukazatele knihoven a informačních středisek zdravotnických zařízení ČR

• Počet zdravotnických knihoven	107
• Informační zdroje – počet KJ	2 609 383
• Počet časopiseckých titulů	8 194
• Počet DDS	3 772
• Výpůjčky	947 934
• Rešeršní požadavky	14 362
• Počet kopií	2 056 092
• Počet uživatelů	79 687
• Počet knihovníků a informačních pracovníků	
• - přepočtené úvazky	286
• Vytvářené databáze	52

Veřejné knihovnické a informační služby ve zdravotnictví (VKISZ)

Typy zdravotnických zařízení ve 14 krajích ČR:

- **Fakultní nemocnice (integrovaná pracoviště LF a FN)**
- **Nemocnice, nemocnice s poliklinikou**
- **Lékařské a farmaceutické fakulty**
- **Ostatní lůžková zařízení**
- **Odborné lékařské ústavy**
- **Hygienická zařízení**
- **Léčebné lázně**
- **Střední a vyšší zdravotnické školy**
- **Ostatní zařízení (výzkumná, centrální)**

Kompetence knihovníků a informačních pracovníků ve zdravotnictví - příklady

Znalost knihovnické a informační práce a dále

- Orientace v medicíně, terminologie oboru
- Pokročilé vyhledávací metody informací
- Identifikace relevantních informací
- Informační zdroje (P+E) ve zdravotnictví
- Vzdělávání uživatelů i knihovníků – lektorské dovednosti
- Práce klinického knihovníka v týmu
- Znalost a podpora evidence based practice
- Znalost ICT
- Znalost výzkumných, analytických metod a statistiky
- Strategické plánování, marketing KIS
- Komunikace, prezentace, citační etika, publikační činnost
- Systém zdravotnických knihoven v ČR a v zahraničí

a další

Celoživotní vzdělávání (Lifelong Learning) KIP v ČR

- Odborné, vzdělávací, společenské, propagační a další akce pořádané knihovnami různých typů, velikosti a působnosti, profesními sdruženími, školami, spolupracujícími firmami, ale i dalšími pořadateli včetně mezinárodních.
- Školení, kurzy, semináře a konference týkající se knihovnicko-informační profese, výstavy a veletrhy. Samostudium, konzultace, přednášky...
- Významní pořadatelé : NLK, IPVZ, NK, NTK, sdružení a asociace ...

- NLK - Organizace a realizace školících aktivit

<http://www.nlk.cz/sluzby/vzdelavani/vzdelavaci-akce/2012>

Knihovnické a další odborné spolky, společnosti a asociace - vzdělávací programy

- IFLA - International Federation of Library Associations and Institutions (Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí)- www.ifla.org, založena 1927
- ALA - American Library Association (Americká knihovnická asociace)- www.ala.org, založena 1876
- MLA - Medical Library Association - www.mlanet.org, založena 1898
- EAHIL (European Association for Health Information and Libraries)- www.eahil.net, Journal of EAHIL, vznik 1986
- CILIP – Chartered Institute of Library and Information Professional www.cilip.org.uk, sekce Health Libraries Group
- Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) České republiky- skip.nkp.cz - Klub lékařských knihoven při SKIP
- Česká informační společnost (ČIS)
- Česká společnost zdravotnické informatiky a vědeckých informací (ČSZIVI ČLS JEP)
- SDRUK (Sdružení knihoven)
- a další

Medical Library Association-MLA

- USA

- Založena 1898- nezisková organizace, vznikla za účelem vzdělávání zdravotnických informačních profesionálů, podpory výzkumu zdravotnických informací, zabezpečení přístup k informačním zdrojům
- Časopis – Journal of the Medical Library Association (JMLA) – dostupný jako Open access v PubMed Central
- V roce 1948 byl formálně schválen certifikační program MLA a byly stanoveny standardy pro lékařské knihovníky, program je revidován průběžně
- Kreditní program je rozvíjen a realizován ve spolupráci s Academy of Health Information Professional (AHIP)- založena 1989
- Rok 1946 – Mary Louise Marshall – snaha o standardizovaný program včetně certifikace do lékařského knihovnictví
- 1949- Kodex výuky a certifikace lékařských knihovníků (3 úrovně:
 - knihovnická škola- lékařské knihovnictví,
 - stupeň 1. a 6měsíční praxe v LK,
 - pokročilý stupeň- knihovní věda)

CERTIDoc (SKIP, EAHIL)

- *Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb, česky v Aktualitách SKIP 2006 – viz http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Pruvodce_kompetencemi2007.pdf .*
 - popisuje základní znalosti, dovednosti a schopnosti informačních profesionálů; může být používán pro potřeby odborných škol, v personální politice knihoven, pro vlastní ohodnocení pracovníků a také pro jejich případnou certifikaci

Překlad z roku 2006 zahrnuje 33 okruhů kompetencí (I Informace- 12, T-technologie- 5, C-Komunikace- 7, M-Řízení- 8, S-Kompetence z ostatních vědních oborů -1); dále je uvedeno 20 hlavních schopností (A-osobní vztahy -7, B-průzkum-1, C- analýza-3, D-komunikace- 2, E- řízení- 2, F- organizace- 5).
- **Konsorcium CERTIDoc (Francie) stanovilo pravidla evropské certifikace. SKIP se snaží vytvořit základní podmínky pro to, aby naplňoval požadavky konsorcia, a tak co nejúčinněji pokračovat v přípravách procesu, který by umožnil provádět evropskou certifikaci informačních pracovníků v České republice.**
- **Pracovní skupiny EAHIL – akreditace knihovníků a informačních pracovníků ve zdravotnických knihovnách – nastavení parametrů, vzor CERTIDoc**

Závěr

Průzkum potřeby tématických celků pro CŽV KIP ZK v souladu se zahraničními zkušenostmi (VB, USA, Holandsko...)

Cíl průzkumu:

- 1. ověřit a porovnat objem času věnovaný KIP v ZK sebevzdělávání ve vytipovaných tématech za roky 2009-2011**
- 2. zjistit preference navrhovaných témat pro období 2012-15 v souladu s Konceptí rozvoje knihoven ČR**
- 3. navrhnout ucelený program CŽV KIP ZK na léta 2012 (2013)-2015**

Spolupráce na plnění Koncepce rozvoje knihoven ČR

Literatura

- Česká informační společnost. [cit. 2010-01-17]. Dostupné z www: <<http://www.cisvts.cz/default.asp?ch=500&typ=1&h=True&p=False&i=False&val=64932&ids=0>>.
- [2.] Spolky, sdružení, konsorcia. [cit. 2010-01-17]. Dostupné z www: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Spolky-sdruzeni-konsorcia.htm>
- [3.] BELL, I. Jo Ann. History of the Medical Library Association's credentialing program. *Bull. Med. Libr. Assoc.*, 84(3), July 1996, pp. 320 -333.
- [4.] BURGETOVÁ, Jarmila. Knihovnické spolky u nás. *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech*. Praha, ÚISK, filozofická fakulta UK. 2001, 004pdf.
- [5.] BURGETOVÁ, Jarmila. Knihovnické spolky ve světě. *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech*. Praha, ÚISK, filozofická fakulta UK. 2001, 005pdf.
- [6.] BURGETOVÁ, Jarmila; FAITOVÁ, Miloslava. Evropský seminář CERTIDoc. *Ikaros* [online]. 2007, roč. 11, č. 8. [cit. 2010-01-19]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/4267>>. URN-NBN:cz-ik4267. ISSN 1212-5075.
- [7.] CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení*. 2. přeprac. Vydání. Praha, Karolinum. 2005. 233 s. ISBN 80-246-1037-X.
- [8.] CERTIDoc – kompetence v oboru knihovnických a informačních služeb. Dostupné z www: <<http://skip.nkp.cz/odbVzdelCERTIDOC.htm>>
- [9.] *Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb*. 2.vyd. Praha, SKIP. 2006. 91s. ISBN 80-85851-17-2.
- [10.] Evropský seminář CERTIDoc. *Ikaros* [online]. 2007, roč. 11, č. 8. [cit. 2010-01-19]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/4267>>. URN-NBN:cz-ik4267. ISSN 1212-5075.
- [11.] HOUŠKOVÁ, Zlata; BURGETOVÁ, Jarmila. Chceme vědět, jak jsme kompetentní? In *INFORUM 2007 : 13. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích*. Praha, 22.–24. května 2007 [online]. Praha : Albertina icome Praha, 2007 [cit. 2010-01-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2007/houskova-zlata.pdf>>. ISSN 1801-2213.
- [12.] PAPÍK, Richard. Kompetence, schopnosti a vlastnosti informačních profesionálů. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 11 [cit. 2010-01-19]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/3690>>. URN-NBN:cz-ik3690. ISSN 1212-5075.
- [13.] PETRINIC, Tatjana; URQUHART, Christiane. The education and training needs of health librarians-the generalist versus specialist dilemma. *Health Information and Libraries Journal*, 24, 2007, pp. 167-176.
- [14.] SCHMIDT Dean. Certification of Medical Librarians, 1949-1977. *Bull. Med. Libr. Assoc.* 67(1), January 1979, pp.31-35.

Kontakt

Národní lékařská knihovna
Sokolská 54, 121 32 Praha 2

bouzkova@nlk.cz

Tel.: 296 335 943

<http://www.nlk.cz>